

Lise Öğretmenlerinde Mesleki Motivasyon Unsurları: Karma Yöntemli Bir Çalışma*

Professional Motivation Elements of High School Teachers: A Mixed Method Study

Hacı İsmail ARSLANTAŞ**, Rasim TÖSTEN***, Dilan BEŞTAŞ MARAKÇI****

Öz: Bu araştırmanın temel amacı lise öğretmenlerinin mesleki motivasyon algılarının incelenmesidir. Öğretmenlerin motivasyon düzeylerinin, motivasyonlarında anlamlı farklılığa neden olacak faktörlerin bilinmesinin, mesleği önemseme nedenlerinin ve motivasyon artışında/düşüşünde etkili olan faktörlerin anlaşılmasında bu araştırmanın katkı sağlaması beklenmektedir. Araştırma karma yöntemli olup hem nicel hem nitel desenler birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmının örneklemini 2016–2017 öğretim yılı içerisinde Siirt il merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde görev yapan tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen toplam 236 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın nitel kısma ait çalışma grubunu liselerde görevli öğretmenler içinden kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla seçilen 28 lise öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak nicel kısımda Şener (2009) tarafından geliştirilen “Mesleki Motivasyon Ölçeği” yer almaktadır. Nitel kısımda ise araştırmacılar tarafından oluşturulan yapılandırılmış görüşme formu yer almaktadır. Verilerin çözümlenmesinde, nicel kısım için betimsel analiz ve fark testlerinden, nitel kısım için içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda lise öğretmenlerinin mesleki motivasyon algılarının orta seviyede olduğu; eğitim durumu, meslek seçimindeki istek ve mesleki memnuniyet değişkenlerinde anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi arttıkça mesleki motivasyonun da arttığı, mesleklerini isteyerek seçen öğretmenlerin ve mesleki memnuniyeti olan öğretmenlerin motivasyonlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın nitel kısmında lise öğretmenlerinin mesleğin önemini vurgulamada, mesleki motivasyonun artmasında/düşüşünde dış unsurları daha çok öne çıkardığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mesleki motivasyon, öğretmen

Abstract: The main purpose of this study is to examine the professional motivation perceptions of high school teachers. This research is expected to contribute to the understanding of factors that will lead to a significant difference in motivation levels, motivation levels of teachers, the reasons of occupational care and increase / fall factors affecting motivation. This study uses qualitative and quantitative research methods. The sample of the quantitative part of this study consists of 236 teachers who were randomly selected from public high schools during 2016-2017 academic year in Siirt province. The sample of the qualitative part of this study was consists of 28 high school teachers using convenient sampling method in Siirt. The Vocational Motivation Scale (Sener, 2009) was used to collect quantitative data. The researchers used a structured questionnaire developed by the researchers was used to collect the qualitative data. For data analysis, descriptive analysis was used for quantitative part and content analysis was used for the qualitative part of the study. At the end of the research, it was found that high school teachers' professional motivation perceptions were moderate; It was seen that there was a significant difference in the educational status, occupation choice and occupational satisfaction variables. As the level of education increased, the motivation of the teachers who have chosen their professions and the teachers who have a professional satisfaction are higher. In the qualitative part of the study, it was seen

*Bu çalışmanın bir kısmı 19-21 Ekim 2017 tarihinde Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Siirt-Türkiye, ORCID: 0000-0001-2345-6789, e-posta: adaca66@hotmail.com

***Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, BESYO, Siirt- Türkiye, ORCID: 0000-0001-5135-7286, e-posta: rasimtosten@hotmail.com

****Lisansüstü Öğrenci, Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt- Türkiye, e-posta: dilanmarakci@gmail.com

that high school teachers emphasized the importance of the profession and that external elements were put forward in the increase / decrease of professional motivation.

Keywords: Professional motivation, teacher

Giriş

Eğitimin toplumların sağlıklı ve istendik yönde ilerlemesinde, toplumsal kalkınmanın güçlendirilmesi ve bireyin kendini gerçekleştirebilmesinde rol oynayan başat faktör olduğu öteden beri bilinen bir gerçektir. Toplumlar devletler eliyle, bireyde ve toplumda istenilen tüm bu amaçlara ulaşmak için eğitim sürecini sistemli olarak işletmektedir. Eğitim sisteminin girdileri arasında “öğretmen” vazgeçilmez bir unsurdur. Öğretmenlerin profesyonelleşmesi ve bu profesyonelliği sergileyebilmesi, yani mesleklerini etkili biçimde icra edebilmesi bir yönüyle onların motivasyonuna (harekete geçmesine) bağlıdır. Çünkü eğitim sisteminin sağlıklı ve etkili bir şekilde işleminde sistemin girdilerinden olan öğretmenlerin sergilediği algı, tutum ve davranışların önemli bir yeri vardır. Öğretmenleri harekete geçirecek, onların çalışma isteğini, azim ve gayretini arttıracak unsurların anlaşılması, motivasyonlarının sağlanması rekabet etmede (Öğüt, Akgemci ve Demirsel, 2004; Özdemir ve Muradova, 2008) ve örgütsel performansta (Örücü ve Kanbur, 2008; Tunçer, 2013) avantajlı bir durum olarak görülmektedir.

Her örgütsel yapıda olduğu gibi eğitim örgütlerinin de başarıyı yakalamasında paydaşların harekete geçirilebilmesi önemlidir. Eğitim örgütlerinin başat faktörü olan öğretmenin mesleki rollerine uygun davranışları sergilemesi ve motive edilebilmesi eğitim sürecinin sağlıklı işleminde kilit rol oynamaktadır (Sünbül, 1996). Bu bağlamda bakıldığında öğretmenin mesleki motivasyonunun hangi düzeyde olduğu, öğretmeni harekete geçiren içsel ve dışsal uyarıcıların neler olduğu konularının üzerinde durulması ve açığa kavuşturulması önemli görülmektedir.

Motivasyon ile ilgili literatür incelendiğinde birçok tanımla karşılaşılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir: Motivasyon, örgütün ve çalışanların ihtiyaçlarını tatminle sonuçlandıracak bir iş ortamı oluşturabilmek amacıyla, bireyin harekete geçmesi için etkilenmesi ve isteklendirilmesi süreci (Can, 1994, s. 157); bireyin gayretlerini ve çalışmalarını içerisinde bulunduğu organizasyonun beklentileri yönünde yerine getirmesi (Eroğlu, 2000, s. 248); güdülerin yardımıyla istenene doğru harekete geçmedir (Dinçer ve Fidan, 1997, s. 13). Motivasyon sürecinde bireyin hedefinin olması, hedefe ulaşmak için içsel bir gücün devreye girmesi ve bu gücün ya da enerjinin bireyi harekete geçirmesi beklenir (Önen ve Tüzün, 2005, s. 23).

Öğretmen motivasyonu etkileyen birçok unsur vardır. Bu unsurları temel anlamda içsel ve dışsal unsurlar olarak ayırmak mümkündür. Öğretmenlerin sergiledikleri davranışın nedenleri incelendiğinde sergilenen davranışın nedeni bireyin dışından kaynaklanıyorsa, dışarıdaki uyarıcılar bireyi harekete geçiriyorsa bu durumu *dışsal motivasyonla* açıklamak mümkündür (Dede ve Argün, 2004; Dündar, Özutku ve Taşpınar, 2007; Uyulgan ve Akkuzu, 2014). Dışsal motivasyonda öğretmenin birtakım somut sonuçları elde etmesi vardır. Örneğin öğretmenlik mesleğini seçen birinin mesleği seçme nedenini toplumda saygınlık kazanma, ekonomik destek bulma ya da sosyal çevreyi şekillendirme gibi bir amaçla mesleki seçime gitmesi dışsal motivasyonu öne çıkaracaktır. Bu kapsamda öğretmenlere verilen ödül ve cezalar, yönetici, öğrenci ve ailelerden aldıkları sosyal destek ve cesaretlendirmeler dışsal motivasyon kaynaklarıdır.

Bilişsel farkındalığı artırma, öğrenmenin hazzına ulaşma gibi nedenlerden ötürü mesleği seçiyorsa bu durum *içsel motivasyonla* açıklanabilir. İçsel motivasyonda davranışın nedenselliği bireyin içindedir. Bu tür motivasyon bireylerin ihtiyaçlarından kaynaklanır (Wu, 2003) ve gönüllülük esası vardır (Deci ve Ryan, 1985). Bu durumda içsel motivasyonda gönüllülüğü kırmayacak hususların göz önünde bulundurulması önemlidir. Öğretmenlerde kariyer basamakları, uzman öğretmen, başöğretmen gibi dışsal unsurların içsel unsurları perdelememesi ya da içsel unsurlara zarar vermemesi gereklidir.

Öğretmen motivasyonunun yüksek olması öğretmenlerin etkili ve verimli olabilmeleri, iş doyumları ve iş performansları açısından büyük öneme sahiptir (Okçu ve Anık, 2017).

Öğretmenlerin içsel ya da dışsal motivasyona ne kadar ve nasıl odaklandıklarının ortaya konulması eğitim politikacılarının ve karar alıcıların motivasyonu arttırmak için nelere odaklanması gerektiği sorusuna cevap aramak için önemlidir. Öğretmenlerin motivasyon düzeylerinin, motivasyonlarında anlamlı farklılığa neden olacak faktörlerin bilinmesinin, mesleği önemseme nedenlerinin ve motivasyon artışında/düşüşünde etkili olan faktörlerin anlaşılmasında bu araştırmanın katkı sağlaması beklenmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı lise öğretmenlerinin mesleki motivasyon algılarının incelenmesidir. Araştırmanın temel amacına ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Lise öğretmenlerinin mesleki motivasyon algıları nedir?
2. Lise öğretmenlerinde mesleki motivasyon algısı çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, kıdem, medeni durum, eğitim durumu, okuldaki öğretmen ve öğrenci sayısı, sahip olunan çocuk sayısı, mesleği isteyerek seçme durumu, meslekten memnuniyet durumu, maddi durum) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Lise öğretmenleri mesleki motivasyonu nasıl algılamaktadır?
4. Lise öğretmenlerinde mesleki içsel ve dışsal motivasyonu düşüren etmenler nelerdir?
5. Lise öğretmenlerine göre öğretmenlerin mesleki motivasyonunu arttıracak içsel ve dışsal uyarıcılar nelerdir?

Yöntem

Araştırma karma yöntemli olup hem nicel hem nitel desenler birlikte kullanılmıştır. Karma yöntemli çalışmalar nicel yöntemin yetersiz kaldığı yerlerde nitel yöntemle araştırmayı derinleştirmek adına yapılan çalışmalardır. Bu çalışmada nicel desen kullanarak öğretmenlerin genel algıları incelenmiş, araştırmaya deınlik kazandırmak amacıyla nitel desen tercih edilerek motivasyon kaynakları irdelenmiştir. Greene, Krayder ve Mayer (2005) sosyal bilimlerde, amaçlı olarak iki ya da daha fazla analiz veya veri toplama yolunun aynı çalışmada kullanılmasını karma yöntem yaklaşımı olarak tanımlamaktadırlar. Aynı çalışmada hem nicel hem de nitel yöntemin kullanılması oldukça yaygındır (Verma ve Mallick, 2005). Bu çalışmada da öncelikle nicel yöntem kullanılarak öğretmenlerin motivasyon düzeyleri ve motivasyonlarında anlamlı farklılığa yol açan değişkenler ortaya konulmuş, nitel araştırmaya motivasyona kaynaklık eden unsurlar incelenmiştir.

Çalışma grubu

Araştırmanın nicel kısmının örneklemini 2016–2017 öğretim yılı içerisinde Siirt il merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde görev yapan tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen toplam 236 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın nitel kısma ait çalışma grubunu liselerde görevli öğretmenler içinden tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 28 lise öğretmeni oluşturmaktadır. Nicel ve nitel kısımda yer alan çalışma grubu aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmanın Nicel Kısımında Yer Alan Öğretmenlere Ait Kişisel Özellikler

Cinsiyet		Medeni durum			Meslek memnuniyeti		
Erkek	151 4,0	Evli	147	62,3	Evet	199	84,3
Kadın	85 6,0	Bekâr	89	37,7	Hayır	37	15,7
Toplam	236 100,0	Toplam	236	100,0	Toplam	236	100,0
Yaş		Görev yaptığı okuldaki öğrenci sayısı			Maddi durum		
25-35	144 61,0	250 ve altı	2	17,8	Düşük	22	9,3
36-45	81 34,3	251-500	89	37,7	Orta	148	62,7
46+	11 4,7	501 ve üstü	105	44,5	İyi	56	23,7
Toplam	236 100,0	Toplam	236	100,0	Çok iyi	10	4,2

Eğitim düzeyi		Meslek seçimi				Sahip olduğu Çocuk sayısı		
Lisans	197	83,5	İsteyerek	205	86,9	Yok	113	47,9
lisansüstü	39	16,5	İstemeyerek	31	13,1	1-2 çocuk	83	35,2
Toplam	236	100,0	Toplam	236	100,0	3-5 çocuk	33	14,0
Mesleki kıdem		Öğretmen sayısı				6 ve +	7	3,0
1-5 yıl	110	46,6	10-15	20	8,5	Toplam	236	100,0
6-10 yıl	59	25,0	16-21	43	18,2			
11-15 yıl	32	13,6	22-27	54	22,9			
16- 20 yıl	2	,3	28-33	3	9,7			
21 ve +	13	5,5	34 ve +	96	40,7			

Tablo 1'e bakıldığında nicel araştırmada yer alan katılımcıların %64'ünün erkek, %36'sının kadın olduğu, %62,3'ünün evli, %37,7'sinin bekâr olduğu görülmektedir. Katılımcıların %62,7'si maddi durumunu orta halli olarak ifade etmektedirler. %83,5'inin lisans düzeyinden mezun olduğu, %86,9'unun mesleği isteyerek seçtiği ve %84,3'ünün mesleğinden memnun olduğu görülmektedir.

Tablo 2.

Araştırmanın Nitel Kısımında Yer Alan Öğretmenlere Ait Kişisel Özellikler

Kodlar	Mesleki kıdem	Cinsiyet	Kodlar	Mesleki kıdem	Cinsiyet
K1	3	Erkek	K15	5	Erkek
K2	6	Erkek	K16	9	Erkek
K3	3	Erkek	K17	6	Erkek
K4	6	Erkek	K18	2	Erkek
K5	4	Kadın	K19	1	Erkek
K6	3	Erkek	K20	4	Erkek
K7	2	Erkek	K21	12	Erkek
K8	6	Erkek	K22	6	Erkek
K9	1	Erkek	K23	10	Erkek
K10	2	Kadın	K24	19	Kadın
K11	6	Erkek	K25	13	Erkek
K12	7	Erkek	K26	25	Erkek
K13	9	Erkek	K27	11	Kadın
K14	8	Erkek	K28	16	Kadın

Araştırmanın nitel kısmında yer alan 28 katılımcının 5'inin kadın öğretmen, 23'ünün erkek öğretmen olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri 1 ile 25 yıl arasında değişmektedir.

Veri toplama aracı ve verilerin toplanması

Veri toplama aracı olarak nicel kısımda Şener (2009) tarafından geliştirilen Mesleki Motivasyon ölçeği kullanılmıştır. Şener tarafından ölçeğin yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Ölçek toplamda varyansın % 58,12'sini açıklamaktadır. Ölçek beşli likert tipinde dereceleme ölçeğidir. Ölçek 24 maddeden ve 5 boyuttan oluşmaktayken bu çalışmada motivasyon düzeyinin toplamı üzerinden inceleme yapılmıştır. Araştırmanın iç tutarlık katsayısı (Cronbach's Alpha) .70 olarak bulunmuştur. Sosyal bilimlerde iç tutarlık katsayısının .70 ve üzeri olması yeterli görülmektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009).

Nitel kısımda ise araştırmacılar tarafından oluşturulan yapılandırılmış görüşme formu yer almaktadır. Görüşme formunda 4 açık uçlu soru yer almıştır. Sorular hazırlandıktan sonra iki öğretmen ile ön uygulama yapılmış olup anlaşılmayan ifadeler araştırmacılarca tekrar gözden geçirilmiştir. Verilerin toplanması aşamasında hem nicel hem de nitel araştırmanın yapıldığı süreçte gönüllülük esasına dayalı olarak bire bir uygulama yapılmıştır.

Verilerin çözümlenmesi

Verilerin çözümlenmesinde, nicel kısım için parametrik varsayımları karşılanıp karşılanmadığına bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerine göre maddelerin -1 ile +1 aralığında dağıldığı, önemli bir sapmanın olmadığı görülmüştür. Buna göre verilerin normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır. Bağımsız değişkenlerin homojenliğine bakıldığında öğretmen sayısı, çocuk sayısı ve maddi durum değişkenlerinin homojen olmadığı, diğerlerinin homojen olduğu görülmüştür. Bu durumda parametrik varsayımların karşılanıp karşılanmaması fark testlerinde önemsenmiştir. Araştırmanın nicel kısmı için betimsel analiz ve fark testlerinden yararlanılmıştır.

Nitel kısmın çözümlenmesinde içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizinde öncelikle K1, K2, K3... şeklinde kodlamalar yapılarak her bir form incelenmiştir. İncelenen formda öğretmenlerin verdikleri cevaplar iki tema altında toplanmıştır. Temalar araştırmanın amacı doğrultusunda “içsel ve dışsal unsur” olarak belirlenmiştir. Her bir tema altında bahsi geçen ifadeler kısaca anlamlandırılıp frekans çıkarma işlemi yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği arttırmak için iki bağımsız araştırmacı tarafından ayrı ayrı çözümlene yapılmıştır. Hemfikir olunamayan durumlarda tekrar değerlendirme yapıp üzerinde uzlaşmıştır. Araştırmanın geçerliğinin ve inandırıcılığının artırılması için cevaplarına yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Lise öğretmenlerinin mesleki motivasyon algı düzeyleri

Araştırmanın temel problemi, “lise öğretmenlerinin mesleki motivasyon algı düzeyleri nedir” şeklindedir. Bu temel problem ilişkin bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3.

Lise öğretmenlerinin mesleki motivasyon algı düzeylerine Dair Aritmetik Ortalamalar

Maddeler	N	$\bar{X}$	ss
1 Mesleğimi seviyorum.	236	4,29	99
2 Mesleğimin gereklerini/görevimi eksiksiz yaptığımı düşünmek hoşuma gidiyor.	236	4,26	,84
3 Mesleğimde yükselme, terfi imkânları kısıtlı.	236	3,25	1,16
4 Hayatımı belirli bir düzende sürdürebilmek için mesleğimi yapıyorum.	236	3,58	1,12
5 Mesleğimle ilgili çalışabileceğim iş alanları/ işyerleri çok kısıtlı	236	2,94	1,32
6 Mesleğimin saygı değer meslekler arasında olduğunu düşünüyorum.	236	3,66	1,37
7 İsteyerek bu mesleği seçmedim ama şimdi seviyorum.	236	2,30	1,42
8 Mesleğim sayesinde insanlığa hizmet ettiğimi düşünüyorum.	236	4,16	1,05
9 İstesem de istemesem de şartlar bu mesleği yapmamı gerektiriyor.	236	2,80	1,43
10 Bu mesleği yapanlar arasında olmak beni mutlu ediyor.	236	4,04	1,14
11 Keşke başka bir alanda eğitim alsaydım ve başka bir mesleğim olsaydı.	236	2,38	1,41
12 Mesleğimi yaparken başarılı olduğumu düşünmek, beni mutlu ediyor.	236	4,15	1,10
13 Mesleğimin çok değerli olduğunu düşünüyorum.	236	4,16	1,17
14 Mesleğimi yaparak, her ay düzenli olarak para\maaş kazanacağımı bilmek beni rahatlatıyor.	236	3,85	1,18
15 Böyle bir mesleğim olduğu için geleceğe güvenle bakıyorum.	236	3,66	,17
16 Emekli olduğumda, maaş güvencemin olacağını düşünmek beni rahatlatıyor.	236	3,54	1,22
17 Mesleğimi yaparken hayal kırıklığına uğradım.	236	2,35	1,19
18 Benim yapabileceğim en iyi iş, mesleğimi yapmaktır.	236	3,85	1,07
19 Şu anda yapmakta olduğum mesleğimden vazgeçip, başka konuda bir iş yapabilirim.	236	2,44	1,30
20 Bir mesleğe sahip olmak insana altın bileziktir.	236	2,44	1,30

21 Mesleğimi yaparken, hayatta bana düşen görevi yaptığımı bilmek beni mutlu ediyor.	236	4,15	1,11
22 Paraya ihtiyacım olmasa bu mesleği yapmam.	236	4,15	1,11
23 Mesleğimin çok zevkli bir iş olduğunu düşünüyorum.	236	4,08	1,07
24 Bu mesleği yaparken, çevremde saygı görmek hoşuma gidiyor.	236	2,34	1,34
Motivasyon ortalaması	236	3,51	,42

Tablo 3'deki verilere göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki motivasyon algı düzeyleri $\bar{x} = 3,51$, $ss = ,42$ olarak bulunmuştur. Bu değerlere göre, öğretmenlerin mesleki motivasyonlarının “orta düzeyde” olduğu söylenebilir. Motivasyon düzeyi arttıkça örgütsel amaçların gerçekleşmesi kolaylaşacaktır. Dolayısıyla öğretmenlerin motivasyon düzeylerinin “orta” olması kanaat edilebilir bir durum görülmemelidir. Tablo 3'deki bulgulara bakıldığında öğretmenlerin algılarının en yüksek olduğu şöyle sıralanmaktadır: “Mesleğimi seviyorum, $\bar{x} = 4,29$, $ss = ,99$ ”, “Mesleğimin gereklerini/görevimi eksiksiz yaptığımı düşünmek hoşuma gidiyor, $\bar{x} = 4,26$, $ss = ,84$ ”, “Mesleğim sayesinde insanlığa hizmet ettiğimi düşünüyorum, $\bar{x} = 4,16$, $ss = 1,05$ ”, “Mesleğimin çok değerli olduğunu düşünüyorum, $\bar{x} = 4,16$, $ss = 1,17$ ”. Özellikle “mesleğimi seviyorum” maddesine verilen cevabın oldukça yüksek düzeyde çıkması dikkate değer bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Maddelere verilen cevapların tamamı incelendiğinde nispeten düşük ortalamalı maddeler ise şöyle sıralanmaktadır: “İsteyerek bu mesleği seçmedim ama şimdi seviyorum, $\bar{x} = 2,30$, $ss = 1,42$ ”, “Bu mesleği yaparken, çevremde saygı görmek hoşuma gidiyor, $\bar{x} = 2,34$, $ss = 1,34$ ”, “Mesleğimi yaparken hayal kırıklığına uğradım, $\bar{x} = 2,35$, $ss = 1,19$ ”.

Lise öğretmenlerinde mesleki motivasyon algısının çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterme durumu

Öğretmenlerde mesleki motivasyon algısının kişisel özelliklere dayalı olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan test sonuçları tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4.

Öğretmenlerin Mesleki Motivasyon Algısının Kişisel Özelliklere Dayalı Olarak Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine Dair Fark Testi Sonuçları

Değişkenler	F / t / χ^2 değeri	Anlamlılık düzeyi (p)
Cinsiyet	t= -,550	.58
Yaş	F=1,204	.30
Eğitim durumu	t= 2,177	.03
Medeni durum	t= -,372	.71
Kıdem	F=1,962	.10
Okuldaki öğretmen sayısı	$\chi^2 = 7,989$	.09
Okuldaki öğrenci sayısı	F=2,212	.11
Sahip olunan çocuk sayısı	$\chi^2 = ,425$	.93
Mesleği isteyerek seçme durumu	t= 2,811	.00
Meslekten memnuniyet durumu	t= 3,435	.00
Maddi durum	$\chi^2 = 5,724$	.13

Araştırmada yer alan katılımcıların mesleki motivasyon algıları ile bazı değişkenler arasında anlamlı farklılığın olup oluşmadığına bakıldığında cinsiyetin, yaşın, medeni durumun, kıdem, okuldaki öğretmen sayısının, okuldaki öğrenci sayısının, sahip olunan çocuk sayısının ve maddi durumun mesleki motivasyon düzeyinde anlamlı farka yol açmadığı görülmektedir ($p > ,05$). Bununla birlikte eğitim durumunun, mesleği isteyerek seçme durumunun ve meslekten memnuniyet durumunun anlamlı farka yol açtığı görülmektedir ($p < ,05$). Farkın kimin lehine olduğunun ortaya konulması bakımından aritmetik ortalamalar incelendiğinde lisansüstü eğitim yapanların lisans mezunlarına nispeten motivasyonunun daha

yüksek olduğu; mesleği isteyerek seçenlerin istemeyerek seçenlere nispeten motivasyonlarının yüksek olduğu ve mesleğinden memnun olanların menun olmayanlara nispeten motivasyonlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre, öğretmenlere lisansüstü eğitim fırsatlarının sağlanmasının; öğretmen seçiminde ve atamalarında öğretmelik mesleğini isteyerek seçenlerin doğru tespit edilerek atanmasının öğretmenlik mesleki motivasyonunun artırılmasında son derece önemli olduğu ileri sürülebilir.

Lise öğretmenlerinin meslek seçiminde öğretmenlik mesleğinin önemini belirtirken öne çıkardıkları unsurlar

Tablo 5.

Öğretmenlerde Dışsal ve İçsel Motivasyon Unsurları Frekans Tablosu

Dışsal unsurlar	<i>f</i>	İçsel unsurlar	<i>f</i>
Gelecek inşası	16	Meslek sevgisi	5
Rehberlik	4	Sonuç aldığındaki mutluluk	5
Geçim kaygısı	3	Kendini geliştirme	2
Daha yaşanılır dünya	2	Hayalleri gerçekleştirme	1

Araştırmada yer alan lise öğretmenlerine öğretmenlik mesleğini seçmelerinde önemsedikleri unsurlar sorulduğunda daha çok dış unsurlara odaklandıkları görülmektedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu geleceğin inşası için insanların etkili bir eğitim süzgecinden geçmesi gerektiğini vurgulamakta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte öğretmenlik mesleğini seçmede önemsedikleri dışsal unsurlarda insanlara rehberlik edebilme, geçim kaygılarını hafifletme ve daha yaşanılır dünya bulma gibi unsurları öne çıkarmaktadırlar. Öğretmenlerin dış unsurlara odaklandıklarına dair örnek ifadeler aşağıda verilmiştir:

Bence ilim bitirmiş insan olarak, öğrencilerimize daha yaşanılır bir dünya olması gerektiği için ve iyi bir dünya oluşturabilmek benim için önemlidir. (K1)

Önemlidir, çünkü; gelecek nesli, ahlaki, kültürel ve bilimsel açıdan donatmak için en uygun meslektir. En değerli varlık olan insanı doğru yetiştirmek için inanılmaz bir fırsat kaynağıdır. Gelirinden çok özveri gerektirmesi yapılan işi daha önemli kılmaktadır. (K3)

Geleceğimizi emanet edebileceğimiz genç beyinleri yaşken eğitime imkanımızın olması. (K5)

İnsanlığın geleceğini hazırladığımız için önemlidir. Doktoru, öğretmeni, mühendisi ve benzeri herkesin yetişmesinde katkımız olduğundan önemlidir. Ahlaki, insani, akademik başarısına katkımız olduğumuz için önemlidir. (K11)

İnsanlara bilim ve ilim öğretmek bu dünyada yapılacak en hayırlı işlerdendir. İlimle uğraşan insanlar boş insan değildir. Bu hayattaki en zararsız insanlar bilim adamlarıdır. Hatta bazılarının insanlığa yararı bile olmuştur. Öğretmen demek insanları hayra yönlendiren demektir. (K9)

Öğretmenlerin mesleği seçmede önemsedikleri iç unsurlara bakıldığında meslek sevgisini, yararlı olduğunda bu durumdan aldıkları mutluluk/haz, kendini geliştirme ve hayalleri gerçekleştirme gibi unsurları öne çıkardıkları görülmektedir. Öğretmenlerin iç unsurlara odaklandıklarına dair örnek ifadeler aşağıda verilmiştir:

Bilgi öğrenmek ve bu bilgileri aktarmak. (K7)

Branşımı çok sevdiğim ve bu sevgimi paylaşmak, birilerine faydalı olabilmek istediğim için seçtim bu mesleği. Bir şeyler öğretmek, öğretirken öğrenmek ve hayatta bir şeyler yapabildiğimi hissediyorum. Bu çok önemli bir mesleğin bir insanın hayatındaki yeri için. (K10)

Önemlidir çünkü öğrencilik hayatım boyunca öğretmenlik mesleğini hep sevip idealleştirmişimdir. (K17)

Çocukluk hayalim olması nedeniyle bu mesleği seçtim. Zaman içerisinde bir toplumun gelişmesinde eğitim- öğretimin öneminin ne kadar fazla olduğunu yaşayarak gördüm. Bu yüzden bu mesleği seçtim. (K8)

Benim için çok önemli çünkü insanlara faydalı olduğumu düşünüyorum ve bu düşünce beni mutlu ediyor. (K22)

Lise öğretmenlerinin mesleki motivasyonu sağlayan faktörlerde öne çıkardığı unsurlar

Tablo 6.
Öğretmenlerde Mesleki Motivasyonu Sağlayan Faktörlerde Motivasyon Unsurları Frekans Tablosu

Dışsal unsurlar	f	İçsel unsurlar	f
Ekonomik kaygı	16	Yararlı olduğuna inanma	9
Çevresel etki (değer)	1	Mesleğe ilgi	3
Eğitim ortamı/Örgüt iklimi	10	Mesleki doyum	2
Eğitsel donanım	3	İdealler	1
Eğitsel ihtiyaç	2	Geleceğe inanç (umut)	1
Ödüllendirme	1		
Din	1		
Tatil	1		
Liyakat	1		

Araştırmada yer alan lise öğretmenlerine öğretmenlikte mesleki motivasyonu sağlayan unsurlar sorulduğunda öğretmenlerin daha çok dış unsurlara odaklandıkları görülmektedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu ekonomik kaygıların izale edilmesini öne çıkarmaktadırlar. Bununla birlikte çevresel faktörlerin de etkili olduğu görüşünün ağırlık kazandığı görülmektedir. Mesleki saygınlığın korunması için ailelerin ve sosyal çevrenin mesleğe ve öğretmene layıkıyla değer vermesi bu durumun başlıca unsurudur. Yine eğitim ortamı, örgüt iklimi gibi faktörler motivasyonun sağlanmasında öğretmenlerin öne çıkardığı unsurlar olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin dış unsurlara odaklandıklarına dair örnek ifadeler aşağıda verilmiştir:

Okullarda daha özgür bir ortamın oluşturması, Okulları bilim, gelecek güdülenmesi noktasında teşvik edilebilir noktasında inanca sahip olması, Öğretmenin sosyal ve toplumsal hayatını geliştirebilmesi için ekonomik kaygıdan arınmış olması gerekir. Eğitimin sistemden bağımsız insanca yaşamın ön planda olması gerekir. (K1)

Öğretmen bulunduğu çevreden olumlu tepkiler alması. Gelecek kaygısından arınması için ekonomik şartların avantajlı hale getirilmesi. Meslektaşları ve yönetimle olumlu ilişkiler içerisinde olmalı farklı ortamlarında eğitim alanı haline getirilmesi. (K3)

İnsanlara bir şeyler öğretme. Toplumun gelişmesinde yardımcı olma. (K8)

Mesleki güdülenmeminde saygı ve sevgi görmem. İnsanlara bir şeyler aktarmış olduğumu görmüş olmam beni güdüler. Mesleğimden dolayı değer görmem beni güdüler. Öğrencilerin ahlaklı ve başarılı olduklarını görmem beni güdüler. Sevgilerini belli etmeleri beni güdüler. Kısacası değer görmek. (K11)

Fiziki şartları düzgün bir okul ortamı, verilen ücretin yetersizliğinin giderilmesi, bilinçli ve ilgili aileler, takdir edilmek. (K24)

Öğretmenliğin toplum tarafından değerli görülmesi, ücretin tatmin edici olması, imkânların sağlanması, idarecilerin liyakata dayalı sınavlarla belirlenmesi, her öğrencinin okumaya zorlanmaması gereklidir. (K23)

Öğretmenlerde mesleki motivasyonu sağlayan iç unsurların başında yararlı olduğuna inanma, öğretmenin mesleğine olan ilgisi ve buradan kaynaklanan mesleki doyum olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ideallerin olması, gelecekteki güzelliklere olan inanç (umut) gibi unsurların da öğretmenlerce motivasyonu sağlayacağı düşünülmektedir. Öğretmenlerin iç unsurlara odaklandıklarına dair örnek ifadeler aşağıda verilmiştir:

İnsanlara bir şeyler öğretme isteği, eğitim bir toplumun gelişmesindeki en önemli faktör olduğu, insanların, toplumların eğitime duyduğu ihtiyaç. (K17)

Öğrenciyi mutlu etmek ve bununla mutlu olmak. (K7)

Mesleğe ilgi duyması. (K4)

Lise öğretmenlerinin mesleki motivasyonu arttırmak için yapılabilecek düzenlemede öne çıkardıkları unsurlar

Tablo 7.

Öğretmenlerde Mesleki Motivasyonun Arttırılmasına Dair Görüşler

Dışsal unsurlar	f	İçsel unsurlar	f
Değer ve saygınlık	9	Mesleki gelişim	5
Mali ve sosyal haklar	8	Mesleki sevgi	1
Eğitim ortamının düzenlenmesi	7	Mutlu olmak	1
Rehberlik ve işbirliği	5		
Öğretmen yetiştirme sistemi	3		
İş ortamının iklimi	2		
Öğretmenin ağır sorumluluğu	2		
Din	1		

Araştırmada yer alan lise öğretmenlerine mesleki motivasyonu arttırabilecek unsurlar sorulduğunda öğretmenlerin önceki yanıtlara benzer şekilde daha çok dış unsurlara odaklandıkları görülmektedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun mesleki motivasyonu arttıracak unsurların başında mesleki saygınlığın arttırılmasına ve özlük haklarının güçlendirilmesine odaklandıkları görülmektedir. Yine eğitim ortamının düzenlenmesi, etkileşimin, örgüt ikliminin iyileştirilmesi ve işbirliğinin sağlanmasına odaklandıkları görülmektedir. Öğretmenlerin dış unsurlarda yapısal düzenlemelere de nispeten odaklandıkları öğretmen yetiştirme sisteminin gözden geçirilmesini öne çıkarmaktadırlar. Öğretmenlerin dış unsurlara odaklandıklarına dair örnek ifadeler aşağıda verilmiştir:

Öğretmenin çevreye uyumunu sağlamak, daha nitelikli mesleki gelişim seminerleri ve programları kullanılması, tecrübeli bir öğretmen tarafından yeni atanan öğretmene

danışmanlık yapılmalı, üniversitede öğretmenlerin daha uygulamaya dayalı teoriden çok pratik olacak şekilde yetiştirilmesi. (K2)

Mesleği icra eden öğretmenleri hak ettikleri değeri verme, bu mesleğin bir memuriyet olmadığını özgün özellikleri olan evrensel değeri verme, öğretmenlerin mali ve sosyal haklarını verme. (K8)

Onlara islamın ilme verdiği önemi kıyaslarla peygamber efendimizin (sav) hayatıyla seminer şeklinde anlatın. (K9)

Öncelikle manevi açıdan değer verilmeli yani saygı görmeli ve değer verilmelidir. Ayrıca görüşlerine değer verilmelidir. Toplum içinde saygınlığını yitirmemesi için ve layıkıyla kendine yetebilmesi için maaşın uygun seviyelerde olması gerekir. Maddi açıdan ek ihtiyaçlar hissetmemelidir. (K11)

Uygun teknolojik ortamın sağlanması, bilgiye aç öğrenciler öğretmenle koordineli çalışan ve onların ihtiyaçlarına cevap verecek bir idare anlayışı ve son olarak gerekli mekân ve olanaklar sağlanmalıdır. (K12)

Politika yapımcıların bu mesleği icra eden öğretmenlere içten değer verip sahip çıkması. Öğretmenlerin eğitim-öğretime yönelik taleplerinin dikkate alınması. Öğretmenlerin özlük haklarının medeni ülkelerdeki gibi düzeltilmesi. (K17)

Maaşlar tatmin edici olmalı, idareci-öğretmen ilişkisi iyi olmalı, olanaklar artırılmalı, devletin öğretmene bakış açısı olumlu yönde değişmeli. (K23)

Fiziki şartları yeterli bir okulda çalışmakla, sınıf mevcutlarının fazla olmamasıyla, günlük ders saatlerinin 6 saatten fazla olmamasıyla, yeterli bir ücretin ödenmesiyle, öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğunun öğretmene de hissettirilmesiyle. (K24)

Özlük haklarının iyileştirilmesi, toplumun, az çalışan çok kazanan algısından kurtulması. (K25)

Öğretmenlerin motivasyonu arttıracak iç unsurlara odaklandıkları konuların başında mesleki gelişim ihtiyacının hissedilmesi olduğu görülmektedir. Burada mesleki gelişim isteğinin vurgulanması önemlidir. Eğitim yetkililerinin mesleki kariyer basamakları, performans ölçütleri gibi mekanikleşen nicel ölçütleri öne çıkarması içsel motivasyonu olumsuz etkileyebilir. Dolayısıyla dışsal motivasyon unsurlarına odaklanırken içsel unsurların da olumsuz etkilenmemesi gereklidir. Öğretmenlerin iç unsurlara odaklandıklarına dair örnek ifadeler aşağıda verilmiştir:

Öncelikle mesleki donanımın yeterli olması gerekir. Kişinin mesleğini sevmesi, insanlarla ilişkilerinin iyi olması gerekir. (K14)

Öğretmenin mesleğinde kendini geliştirmesi gerekir. Okul imkânlarının öğretmen motivasyonunu arttıracak şekilde düzenlenmesi gerekir. Okul yöneticilerinin teşvik yoluyla öğretmenleri yönlendirmesi gerekir. (K4)

Öncelikle öğretmenlik mutlu insan işidir. Mutlu insan daha çok öğrenciye faydalı olur. Mesleğin hak ettiği yere gelmesi gerekiyor. (K21)

Lise öğretmenlerinin mesleki motivasyonun düşmesinde öne çıkardıkları unsurlar

Tablo 8.

Öğretmenlerde Mesleki Motivasyonun Düşmesinde Öne Çıkan Unsurlar

Dışsal unsurlar	f	İçsel unsurlar	f
Ekonomik şartlar	18	Mesleki doyumun olmaması	2
Değer ve saygınlık	12	İlgisizlik	1
Üst yönetimin tutumu	11	Moral düşüklüğü	1
Eğitim ortamının düzenlenmesi	10		
Çevre	6		
Öğrenci profili	4		
Okul iklimi	3		
Gelecek kaygısı	1		

Araştırmada yer alan lise öğretmenlerine mesleki motivasyonu düşüren unsurlar sorulduğunda öğretmenlerin önceki sorulara verdikleri yanıtlara benzer şekilde yine daha çok dış unsurlara odaklandıkları görülmektedir. Öğretmenlerin mesleki motivasyonunu düşüren dış unsurlarda ekonomik şartların kötülüğü, çevreden yeterince desteğin gelmemesi, idarenin öğretmenlere dönük tutumu ve eğitim ortamındaki olumsuzlukları öne çıkardıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra sosyal çevrenin niteliği, öğrenci profili, eğitimin niteliği, okul iklimi ve gelecek kaygısı gibi unsurların da öğretmenlerce motivasyonu etkilediği görülmektedir. Öğretmenlerin dış unsurlara odaklandıklarına dair örnek ifadeler aşağıda verilmiştir:

Maddi kaygılar, manevi baskılar, velilerin olumsuz tavırları, idareci-öğretmen restleşmesi, eşit imkân ve fırsatların tanınmaması. (K3)

Öğrenme isteği olmayan öğrenciler, idarenin olumsuz tutumu, mesai arkadaşlarıyla olan iletişim sorunu. (K5)

Bir ortamda huzurunuz yoksa motivasyonunuz düşer. Huzur için öncelikle birbiriyle iyi anlaşılan, öğretmenine değer veren, her durumda öğretmenin yanında olabilecek bir idare ve iletişimi kuvvetli, meslektaşlar ayrıca bir hedefi olan ve hedefini gerçekleştirmek için çalışan öğrenciler olmadıkça motivasyon düşer. (K10)

Yöneticilerin yaptığı kayırmacılık, öğrencinin seviyesinin çok düşük olması, öğretmenler odasının yemek yemek için kullanılması. (K6)

Düşük maddiyat, öğretmenlik mesleğinin itibarsızlaştırılması. (K15)

Toplumda değersiz hale gelmek. (K16)

Okulun fiziki şartlarının yetersiz olması, öğretmenlere ödenen ücretin yetersiz olması, günlük okutulan ders saatlerinin 6 saatten fazla olması, başarılarının takdir edilmemesi, ilgisiz ve sorumsuz öğrencileri kazanabilme süreci, değerler bakımından eksik olan öğrencilerle etkileşim süreci. (K24)

Düşük ücret, liyakatsiz yöneticiler tarafından yönetilmek, her öğrencinin okumaya zorlanması. (K23)

Amir öğretmen çatışmaları, öğrenci profilinin istenen düzeyde olmaması, öğretmenin birincil ihtiyaçlarının karşılanmasında yaşanan problemler. (K20)

Öğretmenlerin motivasyonu düşüren iç unsurlara odaklandıkları konuların mesleki doyumun yetersizliği, ilgisizlik ve moral düşüklüğü olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin iç unsurlara odaklandıklarına dair örnek ifadeler aşağıda verilmiştir:

Mesleğini seven, gelecekte umutlu, azimli öğretmenlerin sayısı gittikçe azalıyor. Bence başlıca sebepler; öğretmenliğin toplum içindeki saygınlığının ve statüsünün kaybolduğu düşünülmesi, ücret yetersizliği, fiziki koşulların yetersizliği, mesleki donanım yetersizliği. (K28)

Moral bozukluğu, aile yaşantısı, kalp huzuru, arkadaşları ve çevresiyle olan ilişkileri, güzel ahlaklı insanlarla bulunma süresi, maddi sıkıntılar, dünyaya ve insanlara olan bakış açısı not: motivasyon insanın sadece iç dünyasıyla alakalıdır. Bir bardağın her zaman dolu tarafına bakan insanın hiçbir şekilde motivasyonu düşmez. (K9)

Çevre, mesleki bakış açısının olumsuz olması, ekonomik şartlar, meslektaşlarının mesleğe karşı ümitsizliği. (K2)

Sonuç ve Tartışma

Lise öğretmenlerin mesleki motivasyonlarını incelemeyi amaçlayan bu çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. Öğretmenlerin motivasyon düzeylerini belirlemek ve hangi kişisel değişkenlerin motivasyonda anlamlı farklılığa yol açtığını ortaya koymak amacıyla Şener (2009) tarafından geliştirilen mesleki motivasyon ölçeği kullanılmıştır. Daha sonra öğretmenlerin mesleği seçerken neleri önemseydiği, daha çok hangi gerekçelerle bu mesleği tercih ettikleri, öğretmenlikte motivasyonu sağlayacak unsurların neler olduğu, motivasyonu düşüren ve arttıran etmenlerin neler olduğu sorularına cevap aramak için araştırmacılar tarafından hazırlanan yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçları şöyledir:

Lise öğretmenlerinin mesleki motivasyon algıları orta düzeyde çıkmıştır. Araştırma sonuçlarına benzer olarak Argon ve Ertürk'ün (2013) ilköğretim öğretmenlerine yönelik Düzce ilinde yapmış oldukları araştırma sonuçları yüksek düzeyde çıkmıştır. Yine Oran, Güler ve Bilir'in (2016) Sultangazi'de öğretmenler üzerinde yapmış oldukları çalışmada motivasyon öğretmenlerin mesleki motivasyon algılarının orta ve yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Yılmaz'ın (2009) Konya'da öğretmenler üzerinde yapmış olduğu çalışmada, Okçu ve Anık'ın (2017) Şırnak'ta öğretmenler üzerinde yapmış olduğu çalışmada ve yine Okçu, Adıgüzel ve Gök'ün (2018) çalışmalarında da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu araştırma sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, öğretmenlerin motivasyon algı düzeylerinin birbiriyle örtüştüğü söylenebilir. Burada odaklanması gereken önemli bir durum motivasyonun öğretmenler için ne kadar önemli olduğudur. Motivasyonla ilgili araştırmalar incelendiğinde birçok örgütsel davranışın ve birçok liderlik davranışlarının motivasyonla ilişkisinin olduğu görülmektedir (Argon ve Ertürk, 2013; Cemaloğlu ve Şahin, 2007; Dereli ve Acat, 2010; Doğan ve Koçak, 2014; Oran, Güler ve Bilir, 2016; Yavuz ve Karadeniz, 2009; Yılmaz, 2009). Bu bakımdan öğretmenlerin motivasyon algılarının iyileştirilmesi önemlidir.

Lise öğretmenlerinde cinsiyetin, yaşın, medeni durumun, kıdem, okuldaki öğretmen sayısının, okuldaki öğrenci sayısının, sahip olunan çocuk sayısının ve maddi durumun mesleki motivasyon algısında anlamlı farka yol açmadığı görülmüştür. Bununla birlikte eğitim durumunun, mesleği isteyerek seçme durumunun ve meslekten memnuniyet durumunun anlamlı farka yol açtığı; farka göre lisansüstü eğitim yapanların lisans mezunlarına nispeten motivasyonunun daha yüksek olduğu, mesleği isteyerek seçenlerin istemeyerek seçenlere nispeten motivasyonlarının daha yüksek olduğu ve mesleğinden memnun olanların memnun olmayanlara nispeten motivasyonlarının yüksek olduğu görülmüştür. Burada üç önemli çıkarımdan bahsetmek mümkündür. Birincisi; öğretmenlerin cinsiyet, kıdem, yaş gibi yüzeysel çeşitliliğini ortaya çıkaracak birtakım özelliklerinin motivasyonda anlamlı bir farklılığa neden olmaması hedef öğretmenlerin benzer özellikleri barındırdığını gösterebilir. Dolayısıyla

motivasyonlarının incelenmesinde anlamlı farklılığın olmadığı değişkenler değerlendirmede karıştırıcı unsurların azlığı adına avantajdır. İkincisi; öğretmenlerin mesleği isteyerek seçmesi ve mesleğinden memnun olmasının motivasyonda olumlu bir katkısının olması beklenen bir durumdur. Üçüncüsü ise; lisansüstü öğrenim düzeyine sahip öğretmenlerin motivasyon algılarının lisans düzeyindeki öğretmen algılarından daha yüksek çıkması motivasyonun arttırılmasında öneri olarak değerlendirilebilir.

Lise öğretmenlerine, öğretmenlik mesleğini seçmelerinde önemsedikleri unsurlar sorulduğunda öğretmenlerin daha çok dışsal unsurlara odaklandıkları görülmüştür. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu geleceğin inşası için insanların etkili bir eğitim süzgecinden geçmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Ünal ve Bursalı'nın (2013) öğrenci motivasyonunun sağlanmasında öğretmenlerin odaklandıkları unsurları inceledikleri çalışmada benzer olarak dışsal unsurların öne çıktığı görülmüştür. Yaman, Vidinlioğlu ve Çitemel'in (2010), Deniz ve Erdener'in (2016) de çalışmalarında dışsal unsurlar öne çıkmıştır.

Lise öğretmenlerine öğretmenlikte mesleki motivasyonu sağlayan unsurlar sorulduğunda öğretmenlerin daha çok dışsal unsurlara odaklandıkları, öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu durumu ekonomik kaygıların izale edilmesi, çevresel faktörlerin etkisi, mesleki saygınlığın korunması için ailelerin ve sosyal çevrenin mesleğe ve öğretmene layıkıyla değer vermesi şeklinde açıklamışlardır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramına göre öğretmenlerin dış unsurlara odaklanmaları temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersizliklerinin olduğu şeklinde düşünülebilir.

İç unsurlara odaklanan öğretmenler ise bunu meslek sevgisi, yararlı işler yaptıklarında bu durumdan aldıkları mutluluk/haz, kendini geliştirme ve hayalleri gerçekleştirme gibi unsurlarla açıklamışlardır. Herzberg'in Çift Faktörlü Motivasyon kuramına göre de öğretmenlerin motivasyonunda dış unsurların karşılanmasından sonra iç unsurlara odaklanılabileceği ortaya çıkmaktadır (Kurt, 2005). Dolayısıyla iç unsurlar (araştırma, keşfetme, estetik, değer, kendini gerçekleştirme) temel ihtiyaçların karşılanmasından sonra ortaya çıkabilecek unsurları barındırmaktadır.

Lise öğretmenlerine mesleki motivasyonu arttıracak unsurlar sorulduğunda öğretmenlerin büyük çoğunluğunun mesleki motivasyonu arttıracak unsurların başında mesleki saygınlığın arttırılmasına ve özlük haklarının güçlendirilmesine odaklandıkları görülmüştür. Yine öğretmenlerin, motivasyonu arttıracak iç unsurlara odaklandıkları konuların başında mesleki gelişim ihtiyacının hissedilmesi olduğu görülmüştür. Lise öğretmenlerine mesleki motivasyonu düşüren unsurlar sorulduğunda öğretmenlerin ekonomik şartların kötülüğü, çevreden yeterince desteğin gelmemesi, idarenin öğretmenlere dönük tutumu ve eğitim ortamındaki olumsuzlukları öne çıkardıkları görülmüştür. Yine öğretmenlerin motivasyonu düşüren iç unsurlara odaklandıkları konuların mesleki doyumun yetersizliği, ilgisizlik ve moral düşüklüğü gibi unsurlar olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak lise öğretmenlerinin motivasyon algılarının orta düzeyde olduğu; mesleki motivasyonlarında maaş, mesleki saygınlık, toplumsal destek, özlük haklarındaki iyileştirmeler gibi dışsal faktörlerin öğretmenlerce daha öncelikli olarak görüldüğü söylenebilir.

Öneriler

1. Araştırmanın nicel kısmında öğretmenlerin öğrenim düzeyi motivasyonda anlamlı farklılığa yol açmıştır. Nitel kısmında ise yine öğretmenler öğrenim düzeyinin artmasıyla motivasyonun artabileceğini belirtmişlerdir. Sonuç olarak öğretmen motivasyonunun artışında lisansüstü eğitimin desteklenmesi önerilir.
2. Öğretmen motivasyonunu sağlamada öncelikli olarak dışsal unsurlarda iyileştirme yaparak içsel motivasyona geçişin sağlanması önerilir.

Kaynaklar

Argon, T. ve Ertürk, R. (2013). İlköğretim okulu öğretmenlerinin içsel motivasyonları ve örgütsel kimliğe yönelik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 19(2), 159-179.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 3. Baskı Ankara: Pegem Akademi
- Can, H. (1994). *Organizasyon ve yönetim*. 3. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Cemaloğlu, N. ve Şahin, D. E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465-484.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1985). Intrinsic motivation and self determination in human behavior. New York, NY: Academic Press.
- Dede, Y. ve Argün, Z. (2004). Öğrencilerin matematiğe yönelik içsel ve dışsal motivasyonlarının belirlenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 29(134).
- Deniz, Ü. ve Erdener, M. A. (2016). Öğretmenlerin iş motivasyonlarını etkileyen etmenler. Ö. K. Tüfekçi (Yay. haz.). *Sosyal Bilimlerde Stratejik Araştırmalar* içinde (ss. 29-41). Saarbrücken: Lambert Academic Publishing.
- Dereli, E. ve Acat, M. B. (2010). Okul öncesi eğitim öğretmenliği bölümü öğrencilerinin motivasyon kaynakları ve sorunları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 173-187.
- Diñer, Ö. ve Fidan, Y. (1997). *İşletme bilimine giriş*. İstanbul: Beta Basımevi
- Doğan, S. ve Koçak, O. (2014). Okul yöneticilerinin sosyal iletişim becerileri ile öğretmenlerin motivasyon düzeyleri arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 20(2), 191-216.
- Dündar, S., Özutku, H. ve Taşpınar, F. (2007). İçsel ve dışsal motivasyon araçlarının işgörenlerin motivasyonu üzerindeki etkisi: ampirik bir inceleme. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 105-119.
- Eroğlu, F. (2000) *Davranış bilimleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım
- Green, J. C., Krayder, H. ve Mayer, E. (2005). Combining qualitative and quantitative methods in social inquiry. B. Somekh ve C. Lewin (Yay. haz.). *Research methods in the social sciences*, içinde (ss. 275-282). London: Sage
- Karaköse, T. ve Kocabaş, İ. (2006). Özel ve devlet okullarında öğretmenlerin beklentilerinin iş doyumunu ve motivasyonu üzerine etkileri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 2(1), 3-14.
- Kurt, T. (2005). Herzberg in Çift Faktörlü Güdülleme Kuramının öğretmenlerin motivasyonu açısından çözümlenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1).
- Okçu, V. ve Anık, S. (2017). Okul yöneticilerinin otantik liderlik davranışları ile öğretmenlerin motivasyonu ve mobbing (yıldırma) yaşama düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *E-AJELI (Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction)*, 5(2), 63-85.
- Okcu, V., Adıgüzel, Z. ve Gök, M. İ. (2018). Ortaokul öğretmenlerinin okul yönetiminde kayırmacılıkla ilgili algılarının öğretmenlerin motivasyonu üzerindeki etkisi (Batman İli Örneği). *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)* (No. 4).
- Oran, F. Ç., Güler, S. B. ve Bilir, P. (2016). İş motivasyonunun örgütsel bağlılığa olan etkisinin incelenmesi: Sultangazi/İstanbul ilköğretim okullarında bir araştırma, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35).
- Öğüt, A., Akgemci, T. ve Demirsel, M. T. (2004). Stratejik insan kaynakları yönetimi bağlamında örgütlerde işgören motivasyonu süreci. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 277-290.
- Önen, L. ve Tüzün, B. (2005). *Motivasyon*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Örücü, E. ve Kanbur, A. (2008). Örgütsel-yönetimsel motivasyon faktörlerinin çalışanların performans ve verimliliğine etkilerini incelemeye yönelik ampirik bir çalışma: Hizmet ve endüstri işletmesi örneği. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), 85-97.
- Özdemir, S. ve Muradova, T. (2008). Örgütlerde Motivasyon ve Verimlilik İlişkisi. *Journal of Qafqaz University*, (24).
- Ryan, R. M. ve Connell, J. P. (1989). Perceived locus of causality and internalization: Examining reasons for acting in two domains. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 749-761.

- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2(4), 597-608.
- Şener, M. (2009). *Hizmet içi eğitimin sınıf öğretmenlerinin motivasyon düzeyine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Halk Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Tunçer, P. (2013). Örgütlerde performans değerlendirme ve motivasyon. *Sayıştay Dergisi*, 88(1), 87-108.
- Uyulgan, M. A. ve Akkuzu, N. (2014). Öğretmen adaylarının akademik içsel motivasyonlarına bir bakış. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 7-32.
- Ünal, F. T. ve Bursalı, H. (2013). Türkçe öğretmenlerinin motivasyon faktörlerine ilişkin görüşleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, Issue 5
- Verma, G. K. ve Mallick, K. (2005). *Researching education: Perspectives and techniques*. London: Falmer Press.
- Wu, X. (2003). Intrinsic motivation and young language learners: the impact of the classroom environment. *System*, 31, 501-517
- Yaman, E., Vidinlioğlu, Ö. ve Çitemel, N. (2010). İşyerinde psikoşiddet, motivasyon ve huzur: Öğretmenler çok şey mi bekliyor? Psikoşiddet mağduru öğretmenler üzerine. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1136-1151.
- Yavuz, C. ve Bahtiyar Karadeniz, C. (2009). Sınıf öğretmenlerinin motivasyonunun iş tatmini üzerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Aratırmalar Dergisi*, 2(9).
- Yılmaz, F. (2009). *Eğitim örgütlerinde örgüt kültürünün öğretmenlerin iş motivasyonu üzerindeki etkisi* (Doktora tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Extended Abstract

Purpose

The purpose of this study was to investigate high school teachers' perceived vocational motivation. In order achieve the study's goal, the researchers answered the following research questions:

1. What is the level of high school teachers' perceived vocational motivation level?
2. Does high school teachers' perceived vocational motivation level significantly change based on different variables?
3. How do high school teachers perceive vocational motivation?
4. What are the factors that decrease high school teachers' vocational motivation?
5. According to high school teachers, what are the internal and external factors that increase high school teachers' vocational motivation?

This study will contribute to understanding of teachers' motivation levels, the factors impacting their motivation levels, the reasons they care for their job, and factors that increase and decrease motivation level.

Method

This study uses qualitative and quantitative research methods. The sample of the quantitative part of this study consists of 236 teachers who were randomly selected from public high schools during 2016-2017 academic year in Siirt province. The sample of the qualitative part of this study was consists of 28 high school teachers using convenient sampling method in Siirt. The Vocational Motivation Scale (Sener, 2009) was used to collect quantitative data. The researchers used a structured questionnaire developed by the researchers was used to collect the qualitative data. For data analysis, descriptive analysis was used for quantitative part and content analysis was used for the qualitative part of the study.

Results

High school teachers have medium level motivation. High school teachers' gender, age, marital status, seniority, number of teachers in the school, number of students in the school, number of

children they have, socio-economic status do not have significant impact on their vocational motivation level. However, their educational level, whether they wantingly chose the job, and level of job satisfaction has significant impact on their motivation level. The ones who have master's degree have higher motivation level than the ones who have undergraduate degree, the ones who chose their job wantingly have higher motivation level than the ones who did not choose their job wantingly, and the ones who have higher job satisfaction score have higher motivation level than the ones who have low job satisfaction scores.

When asked high school teachers to reveal the factors motivate them, they mostly expressed external factors such as removing economical concerns, environmental factors, to maintain the job prestige their family and other people valuing the job. The teachers who focus on internal factors expressed being helpful, interest in the job, and job satisfaction.

When asked to high school teachers that what decreases their vocational motivation level, most of them believe that limited economic income, lack of support, school administrators' attitude towards teachers, and other negatives of the educational environment. Similarly, the ones who focused on internal factors decreasing their motivation stated lack of job satisfaction, apathy, lack of moral.